

Лекція 4. Сучасні правові характеристики європейської та вітчизняної антикорупційної культури в умовах євроінтеграції та глобалізації

© Макаренков О. Л., 2020

«Подарунок - грошові кошти або інше майно, переваги, пільги, послуги, нематеріальні активи, які надають/одержують безоплатно або за ціною, нижчою мінімальної ринкової». Основні проблемні моменти поняття «подарунок» (англ. present/gift; нім. Geschenk; араб. هدية) окреслено вище, головним чином, під час характеристики поняття «неправомірна вигода». Варто звернути увагу, що отримання подарунка публічним службовцем саме по собі правомірне явище, якщо дотримано визначених у коментованому законі правил (статті 23, 24), а, відповідно, позитивне й прийнятне. Грошовий параметр цього поняття описано словами «безоплатно» або «за ціною, нижчою мінімальної ринкової», що додає завершеності економічним характеристикам описуваного у цій нормі предмету.

«Правопорушення, пов'язане з корупцією - діяння, що не містить ознак корупції, але порушує встановлені цим Законом вимоги, заборони та обмеження, вчинене особою, зазначеною у частині першій статті 3 цього Закону, за яке законом встановлено кримінальну, адміністративну, дисциплінарну та/або цивільно-правову відповідальність». Семасеологічно найбільш громіздкий й невиправданий термін, хоча рівень розвитку вітчизняної правової доктрини дозволяє обрати більш влучну й зручну заміну йому. Важко встановити розбіжності цього поняття з поняттям «корупційне правопорушення», окрім як за 2-ма дивергентними формально-юридичним ознаками: 1) це поняття описує діяння, яке не містить ознак корупції, тобто не є корупцією; 2) за нього також може наставати адміністративна відповідальність. Перша відмінність з «корупційним правопорушенням» викликає низку питань, на які немає належної, науково достовірно обґрунтованої відповіді. Адже, якщо закон покликаний запобігати корупції, то положення про те, що не містить її ознак зайві і, взагалі, не призначені

вирішувати проблему корупції, а якусь іншу, юридично деноміновану, не корупційну. На практиці це поняття пов'язують з по суті (не формально-юридично) корупційними правопорушеннями, за вчинення яких передбачена адміністративна відповідальність за КпАП.

«Приватний інтерес - будь-який майновий чи немайновий інтерес особи, у тому числі зумовлений особистими, сімейними, дружніми чи іншими позаслужбовими стосунками з фізичними чи юридичними особами, у тому числі ті, що виникають у зв'язку з членством або діяльністю в громадських, політичних, релігійних чи інших організаціях». Слова «будь-який майновий чи немайновий інтерес особи» означають у понятті, що тлумачиться, охоплення усіх цінностей й можливих (навіть гіпотетично) усвідомлених потреб людини у житті. А тому, інтерпретуючи його, звертаємось до того загального поняття, яким й позначають цей безмежний набір потреб: інтерес – це усвідомлена (чітко визначена людиною подумки у конкретних поняттях, а можливо й описана словами) потреба, що полягає у вибіркового ставленні до об'єкта/суб'єкта, в силу його життєвого значення й емоційної привабливості. Якщо службова діяльність відповідає інтересам суб'єкта публічної влади, то вона здійснюється легко і продуктивно.

Види інтересів: 1) за змістом, матеріальний – виявляється у прагненні до життєвих зручностей, гастрономічних виробів, одягу і т. п.; духовний – духовних цінностей високорозвинених публічних службовців ; громадський – інтерес до громадської роботи, до організаційної діяльності; 2) безпосередній – до самого процесу діяльності: процесу пізнання, оволодіння знаннями, процесу праці, творчості; опосередкований – до результатів діяльності: наприклад, до здобуття професії/спеціальності, певного службового і громадського статусу, вченого звання, матеріальних результатів праці тощо; 3) за рівнем дієвості розрізняють пасивні інтереси – це споглядальні; активні – це інтереси дієві, коли публічний службовець не обмежується спогляданням, а діє, опановуючи об'єктом інтересу; 4) за обсягом, широкі різнобічні і глибокі; широкі поверхові; 5) за стійкістю, стійкі та тимчасові; 6) за цінністю,

позитивні і негативні. Звісно, слово «приватний» означає, що мова у цьому понятті не йде про інтерес, пов'язаний зі службовою діяльністю. Це визначення варто було б доповнити поняттям «службовими (або іншими професійними) відносинами на іншій роботі».

«Реальний конфлікт інтересів - суперечність між приватним інтересом особи та її службовими чи представницькими повноваженнями, що впливає на об'єктивність або неупередженість прийняття рішень, або на вчинення чи невчинення дій під час виконання зазначених повноважень». Ключові поняття цієї норми-дефініції прокоментовані під час тлумачення поняття «потенційний конфлікт інтересів», поданого вище. Наявність такого конфлікту складає зміст адміністративного правопорушення або елемент об'єктивної й суб'єктивної сторін відповідного злочину за ККУ. Як вірно відзначили уповноважені працівники НАЗК на семінарі з питань застосування коментованого закону (13.12.2017 р. у Запорізькій обласній державній адміністрації, м. Запоріжжя), що ключовим при визначенні наявності реального конфлікту інтересів стає не сам чинник перебування у родинних зв'язках і тому подібні потенційні чинники виникнення реального конфлікту інтересів, а домінуючий вплив такого чинника під час виконання своїх повноважень публічним службовцем. Вони підкреслили, що якщо психологічно така особа мотивує себе викривляти зміст реалізації на практиці своїх прав та обов'язків, приватним інтересом, то наявний склад правопорушення реальний конфлікт інтересів.

«Спеціально уповноважені суб'єкти у сфері протидії корупції - органи прокуратури, Національної поліції, Національне антикорупційне бюро України, Національне агентство з питань запобігання корупції». Органи прокуратури зараховують до правоохоронних і контрольно-наглядових структур, що здійснюють функції: підтримання публічного обвинувачення в суді; організацію і процесуальне керівництво досудовим розслідуванням, вирішення відповідно до закону інших питань під час кримінального

провадження, нагляд за негласними та іншими слідчими і розшуковими діями органів правопорядку; представництво інтересів держави в суді у виключних випадках і в порядку, що визначені законом; координацію діяльності правоохоронних органів з питань протидії злочинності та корупції, що здійснюється з метою підвищення ефективності протидії цим негативним явищам. Національна поліція центральний орган виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку. Національне антикорупційне бюро України є державним правоохоронним органом, на який покладається попередження, виявлення, припинення, розслідування та розкриття корупційних правопорушень, віднесених до його підслідності, а також запобігання вчиненню нових. Національне агентство з питань запобігання корупції є центральним органом виконавчої влади зі спеціальним статусом, який забезпечує формування та реалізує державну антикорупційну політику. Очікується, що наявні нині слідчі в органах прокуратури будуть виведені з їх складу, а їхні функції почнуть виконувати слідчі Державного бюро розслідувань, після формування цієї правоохоронної структури.

Суб'єкти декларування - особи, зазначені у пункті 1, підпунктах "а" і "в" пункту 2, пункті 4 частини першої статті 3 цього Закону, інші особи, які зобов'язані подавати декларацію відповідно до цього Закону». Інтерпретації понять відносно цих суб'єктів здійснюються у тлумаченнях відповідних статей. Водночас, варто наголосити, що загальний фон такого декларування відображає культуру та цінності організації чіткого набору правил, процедур та керівних принципів. Фінансові, юридичні, аудиторські та кадрові підрозділи відіграють важливу роль у цьому. Нагляд, контроль (перевірка звітності) за дотриманням та примус є методами реалізації правил доброчесності. Особливо у сферах контролю/розслідування процедур публічних закупівель, виконання відповідних контрактів, суміщення посад (Huberts Leo, Alain Hoekstra, eds. (2016). Integrity Management in the Public

Sector: The Dutch Approach. The Hague: The Dutch National Integrity Office. p. 16).

Електронне декларування являє собою один з **ефективних** способів **контролю**, полягає в оприлюдненні інформації про свої доходи, майно, цінні папери, активи, інші корпоративні права, фінансові зобов'язання, видатки, правочини тощо. Вперше декларування виникло у 1965 році у США. З кінця 1970-х років запроваджено у Великобританії.

У кінці 1990-х років поряд із паперовими деклараціями почали існувати й електронні. Країни, в яких декларації почали приймати не в паперовому вигляді, а в електронному, як результат отримали зростання достовірності наданих даних в середньому із 67% до 98% протягом перших 2-х років. Натепер більше ніж 130 держав мають системи електронних декларацій, що відбулось завдяки просуванню цього явища ООН і Західними країнами. Запровадження електронного декларування сприяє протидії корупції та підвищує рівень довіри населення до публічних службовців. Перевагою е-декларування є можливість застосовувати автоматизовані системи обробки даних.

«Члени сім'ї. члени сім'ї:

а) особа, яка перебуває у шлюбі із суб'єктом, зазначеним у частині першій статті 3 цього Закону, та діти зазначеного суб'єкта до досягнення ними повноліття - незалежно від спільного проживання із суб'єктом;

б) будь-які особи, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом, мають взаємні права та обов'язки із суб'єктом, зазначеним у частині першій статті 3 цього Закону (крім осіб, взаємні права та обов'язки яких не мають характеру сімейних), у тому числі особи, які спільно проживають, але не перебувають у шлюбі;

«Виборні особи - Президент України, народні депутати України, депутати Верховної Ради Автономної Республіки Крим, депутати місцевих рад, сільські, селищні, міські голови». Правовий статус усіх цих осіб визначається нормами виборчого законодавства, за якими ці особи отримують мандат довіри від

громадян України на здійснення від їхнього імені важливих загально соціальних функцій, з метою розвитку суспільства максимально швидкими темпами у конкретних історичних умовах життя.

Викривач - фізична особа, яка за наявності переконання, що інформація є достовірною, повідомила про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень цього Закону, вчинених іншою особою, якщо така інформація стала їй відома у зв'язку з її трудовою, професійною, господарською, громадською, науковою діяльністю, проходженням нею служби чи навчання або її участю у передбачених законодавством процедурах, які є обов'язковими для початку такої діяльності, проходження служби чи навчання;

Внутрішні канали повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень цього Закону - способи захищеного та анонімного повідомлення інформації, яка повідомляється викривачем керівнику або уповноваженому підрозділу (особі) органу або юридичної особи, у яких викривач працює, проходить службу чи навчання або на замовлення яких виконує роботу;

Зовнішні канали повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень цього Закону - шляхи повідомлення інформації викривачем через фізичних чи юридичних осіб, у тому числі через засоби масової інформації, журналістів, громадські об'єднання, професійні спілки тощо;

Регулярні канали повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень цього Закону - шляхи захищеного та анонімного повідомлення інформації викривачем Національному агентству з питань запобігання корупції, іншому суб'єкту владних повноважень, до компетенції якого належить розгляд та прийняття рішень з питань, щодо яких розкривається відповідна інформація. Регулярні канали обов'язково створюються спеціально уповноваженими суб'єктами у сфері протидії корупції, органами досудового розслідування, органами,

відповідальними за здійснення контролю за дотриманням законів у відповідних сферах, іншими державними органами, установами, організаціями.

Завдання до четвертої лекції. Виконання завдань передбачає обов'язкові вичерпність, всебічність, об'єктивність, обґрунтованість та повноту відповідей.

1. Дати власну оцінку зазначеним поняттям та їхнім визначенням, враховуючи роль номінативного методу юридичної техніки.

2. Сформулювати пропозиції щодо вдосконалення вищезазначених ключових понять та їхніх визначень

3. Визначити інші методи, що використані для формулювання та розкриття змісту вищезазначених ключових понять

4. Порівняти вищезазначені ключові поняття та їхні визначення з відповідними формулюваннями у нормативно-правових актах інших країн Європи.

5. Скласти схему співвідношення змістів терміну, поняття і концепту «корупція»